

S · V · O · B · O · D · A

Naročnina za člane Svobode letno	Din 12—
Naročnina za druge letno	36—
" " " polletno	18—
" " " četrtletno	10—
Naročnina za Ameriko letno	Dolar 1—

Uredništvo in uprava za Jugoslavijo: Ljubljana, Palača Del. zbornice, Miklošičeva c. I.
Za Ameriko: Chicago Ill. 3639 W, 26 Th. St.

Jože Kranjc:

Rodoljub gospod Kocina.

Pred dvatisoč leti so napajali bogati Rimljani svoje pokorno ljudstvo s cirkuškimi igrami, konjskimi tekmami, živimi bakljami in zvermi, ki so obupno žrle človeška telesa in jih skozi požrešne svoje gobce spravljale na oni svet. Dandanes se te stvari vrše nekoliko drugače, posebno, odkar je minila svetovna vojna. Tudi danes dovolimo ljudstvu, ki hoče na izvestne obroke vriskati, peti, vpiti in se veseliti česarkoli...

Tiste dneve poiščemo pač dostojen vzrok. Ali je to kongres dimnikarjev, ali odkrivanje spominskih plošč ali romanje, to je vseeno, da le ljudstvo dobi nekoliko hrane, pa čeprav neredilne. Kajpada, take stvari niso zastoj. Treba je denarja. Zbirke. Cvetlični dnevi. Podpore. Narodne veselice. Za to se brigajo oni, ki se hočejo ob takih prilikah proslaviti. To so »narodni« vodniki, rodoljubi, župani, starešine, učitelji in vseh teh žene, sinovi in hčere, ki se zbero v pripravljalni odbor, se dan za dnem snidejo v posebnih sobah gostilne, govore, pijo, pisarijo, ustvarjajo, miselnost, iščejo idej, razpošiljajo vabila... in tako vsej domovini pokažejo, da se je zbrala vsa mestna ali trška ali vaška čednost na enem samem kupčku. Čimbolj se bliža dan proslave, tem bolj nemirni so gospodje. Krojači kolnejo, šivilje se pote. Krčmarji koljejo piščance, teleta, svinje, da se vrisk bežeče smrti dviga do neba. In na vse zadnje reš napoči slavnostni dan. Mlaji. Slavoloki. Gasilci. Zastave. Godba. Črne obleke. Ljudstvo se zgrinja z vseh strani. Fantje z dekleti. Srbeče pete. Vabljiive goščave. Gospe v svilenih oblekah. Znojni župan. Fajmošter, okinčan z rdečim nageljem. Novinarji. Gostje. Slavnostni govornik. Zdravice. Pijača. Zardeli nosovi. Možnarji. Zastor pade. Plošča se zasveti. Spomenik iz granita ali iz bron. Poldansko zvonjenje. Potem pa narodna veselica. Odborniki v frakih. Ples. Notarji. Sodniki. Žeparji. Gasilci. Študentje. Ples. Ples. Ples. Lampijončki. Pijane noge. Proslavljajoči govori. Smrekov gozdiček. Vino. Pivo. Narodne klobase. In ko ugasne noč, je glorie konec. Le odborniki si mežikajo in se trepljajo po ramenih:

— Kako je, rodoljub?

— Hvala, rodoljub. Lepa naša domovina! in si podata roke.

Plošča ali spomenik ali kar že je, pa stoji in se prav gotovo smehlja sam vase, češ, ljudje božji, bog vam daj zdravje, mene ste danes častili, mrtvo stvar! —

Te dni sem imel veliko srečo in sem lastnoročno prisostvoval eni takih proslav. Kar po pravici povem: odkrivali smo spomenik Ivanu Cankarju, ki je bil poleg vsega drugega pisal tudi o hlapcu Jerneju — —. Kako je bilo, kajne? Kdor je bral spise slavljencea, že ve vse, dosti narodnih proslav je popisal in ta ni bila popolnoma nič drugačna kakor one pred dvajsetimi leti. Potekalo je vse lepo. Listi so točno beležili vse, sploh navdušenje, vriskanje, godba, narodna veselica in posebni vlak. Zakaj bi pisal, kar je že pisano? Toda, ne morem pomagati, živa priča sem bil, ko je že vse minilo, nekemu dogodku v gostilni, kjer se nas je zbralo precej in med vsemi tudi gospod Kocina, ugleden rodoljub, iz nevemkakšnega kraja ga je prineslo na lice nesreče.

Gospod Kocina je bil majhen, okroglozalat možiček, z malimi, sivimi očmi, ki so jih pokrivala trde, bele trepalnice, katere so venomer živahno mežikale, da je včasih prisijala izpod njih svetla solza.

Sedel je na koncu mize, si lajšal navdušenje, ki ga je bilo spreletavalo na proslavi, s kozarčki vina, semtertja je prikimal, kajti govor je bil o Cankarju in domovini in človeku in večnosti, samih lepih stvareh. Takoj sem opazil, da je ta gospod sila mehka natura, ki ga gane vsak vetrič in da je eden onih, ki se z vso silo opajajo na lepih besedah, ki radi poslušajo in radi govore in ki gredo krepko v boj za blaginjo naroda, če jim to dopove kako rodoljubno srce. In res! Gospod Kocina se je kmalu jel nemirno premikati, s prsti je tolkel po mizi, prijemal za kozarec in ga spet izpustil, nenadoma pa je potegnil iz žepa nožiček in ž njim udaril po čaši, da smo vsi prisluhnili. Nato je počasi vstal, se z rokama oprijel za mizo in odprl usta.

— Rodoljubi! je začel s tenkim visokim glasom in je kakor nevede potegnil iz žepa rdeč robec, s katerim si je obrisal obraz. — Rodoljubi, moje srce, moja duša, da, duša je polna, polna ..., je dodal in nekoliko počakal. Ozrl se je krog sebe in nadaljeval: — Ivan, naš Ivan Cankar, ta svetovni ginej, je oni, ki ga danes slavimo, Bog ga živi, blagor jim, ki so ga postavili na prosti zrak, v svetli dan, v solnčno nebo! Iz bron je naš Ivan; ta bron bo večno pel slavo ob vsakem vremenu, domovini v čast, nam v ponos!

Gospod Kocina se je gibal semtertja, v naglici je zamahnil po zraku in še glasneje zavpil, da mu je obraz postal ves rdeč.

— Kdo je bil ta naš Ivan, je govoril dalje. — Bil je to rodoljub vseh rodoljubov, ki je ljubil našo lepo domovino. Bil je pošten in je rad imel hribe in doline, vasi in ceste, pod mostom pa je kapeljne lovil. Zato smo nanj ponosni! Mi, rodoljubi, ga ljubimo, ne strašimo se ne truda ne težav, da zora puca, bit' će dana. Mi smo šli v boj zanj, svojo narodno dolžnost smo izpolnili do zadnje kaplje krvi. Zvestoba do groba! Svoji k svojim!

Sam s seboj zadovoljen je razprostrl roke in je pogledal s solznimi očmi krog sebe. Mi smo prikimali, obupno jemali kozarce v roke in jih spet polagali na mokri rdeči prt, nekateri so klicali: živijo!, neka mlada gospodična je udarila z dlanjo ob dlan.

Gospod Kocina se je razveselil, v obraz mu je planilo poleg znoja tudi veselje, ves radosten je kričal:

— Da, da! Njegov jaz smo vklesali v bron in vekomaj bodo naša usta klicala: Slava, slava, slava!!

— Slava!

— Slava!! je zaorilo po gostilni. Oči so se solzile, obrazi so postali svečano resni. Gospod Kocina si je brisal čelo. Včasih se je sklonil na desno, včasih na levo, kakor, da je spoznal, kako važno delo je opravil.

Čez čas, ko smo pili dalje, smo postali še bolj navdušeni. Jeli smo prepevati. Od nekod je prišel harmonikar. Ples.

In ko sva z gospodom Kocino za kratek čas sama obsedela pri mizi, je on vstal, prišel nekoliko omahovaje k meni, prijel me je za suknjič in polglasno vprašal:

— Slišite, gospod, ki imate dolge lase. Nisem od tu in mi ni znano. Povejte mi, prosim, kaj je pravzaprav bil ta Cankar? Ali je bil kak poslanec ali morda celo minister?

Začuden sem ga pogledal in spreletel me je krčevit občutek smeha. Obrnil sem se k njemu:

— Pisatelj!

Široko je odprl usta gospod Kocina. Nemirno mu je vztrepetala koža na licih, oči so se zožile in nikakor ni mogel doumeti. Čez čas pa me je potrepal po rami, se vzravnaval in odšel na svoje mesto. Ko so se ostali gosti, vsi razgreti, vrnili, plesali so bili, sem zaslišal, kako gospod Kocina, takó, kakor nalašč pritajeno zatrjuje:

— Da, da, rodoljubi, bil je velik, velik pisatelj...

Tako sem bil priča tistega lepega dneva, Bog jih daj še dosti, kajti velika je naša domovina, zakaj bi imeli slavje na enem samem njenem koščku? Rodoljubi moji, pljunimo v roke in v boj! V boj, rodoljubi!

Mile Klopčič:

Nemško delavsko pesništvo.

III.

Heinrich Lersch.

Heinrich Lersch je kotlar, kotle kuje v München-Gladbachu (v spodnjem Porenju). Po starših je bil katolik in krščansko katoliški element daje mnogim njegovim zgodnjim pesnitvam svoj pečat. A vse važnejša, in vse odločilnejša je njegova pripadnost k delavskemu razredu, v svet mašin in fabrik, kovačnic in pristanišč. O svojem rojstvu pripoveduje sam rad to-le pravljico:

»Moj oče si je silno želel sina, a žena mu je rodila stalno le dekleta. Moj oče-kotlar pa si je želel fanta, da bi ga napravil za kovača, za kotlarja. Pri vsakem dekletcu je klel na vse grlo. Tudi tedaj, ko sem se jaz rodil in ga je babica poklicala iz kovačnice: »Pst, mojster — tak pridite no!« — tudi tedaj ni mogel verjeti. Godrnjaje, skoro spet nejevoljen in besen je odštorkljal v sobo; ha... fantek je, fantek! In me je strgal z materinih prs, me ovil v predpasnik, da je mati prestrašeno zakričala: »Kaj nameravaš?«, ter odhitel v kovačnico. Dekleta so se stisnila ter prežala skozi vrata v kovačnico, kjer je moj oče kričal: »Štirje možje — kladi v roké! Železo v ogenj!« Kovači so mislili, da se norčuje, a že je sam položil razbeljeno železo tik mene na naklo in kovači so začeli s svojim nabijanjem. Baldahin isker me je zagrinjal,

a stari je stal poleg s strmečimi rdečimi očmi ter sredi nabijanja zakričal: »Dosti!« — pa me je zgrabil ter s svojim velikim palcem previdno prižl na svoje prsi: »Fantek, fantek, kotlar boš, pravi kotlar, niti trenil ni z očesom! Aja tutaja, moj fantek, moj fantek!« In je zaplesal z menoj po kovačnici...«

In Lersch je postal in ostal kotlar celo tedaj, ko so mu bila kot uglednemu pesniku odprta vrata v marsikatero uredništvo delavskega časopisja. Zakaj to, nam sam najbolje pojasnjuje v svoji pesniški zbirki »Človek v železu«. Ta zbirka je en sam rdeče razbeljen kos železa, da bi se človek opeknel ob njem, kos jekla, usločenega v stroj, del kotlovega oboka, ki ga hoče razgnati. V teh pesmih je prvič nekdo koval po naklu, ki se imenuje svet, usodo delavca, njegove družine in razreda. V svojih pesmih je ustvaril delavski ep. Zakaj Lersch ni zbežal od fabriškega dela, kakor mnogi njegovi tovariši (Bröger, Barthel), ki so se zatekli v redakcije in pisarne; Lersch je ostal ob svojih kotlih, ležal pod njimi ter koval zakovice. Zmagal je delo, ni njegov sluga ne mašinski del in ne avtomat, uspelo mu je kot poedincu to, kar naj nekoč uspe milijonom: osvojil si je in premagal delo. Svojo dušo je vkoval v železo in sponosom živi z njim.

V zbirki »Odsvit življenja« (1914) še ne najdeš tega Lerscha, tega kotlarja, te delavske naturne duše, ki poje v svojem jeziku o sebi. Pesmi te zbirke se nič ne razlikujejo od prvih pone srečenih poskusov nemškega delavskega pesništva (Zerfassa, Krilleja in drugih). Tudi pesem »Vojakovo slovo«, ki jo je napisal takoj ob začetku vojne in ki so jo priobčili pod raznimi psevdonimi ali anonimno malone vsi nemški časopisi, še ni nič kaj samostojna in dozorela.

Lersch je moral na fronto, šel je v drugo kovačnico. Doživel je vse vojne strahote, v Champagni ga je celo zasulo in težko ranilo. Ob vsej tej grozi se je začel v Lerschu prebujati tisti pristni, nepokvarjeni človek, ki je v vojni zakričal, zakričal od groze te medsebojne morije. Obup nad človekom v človeku je tirjal svoj jezik in svoja spoznanja. Lersch je dozoreval, človek, delavec in pesnik Lersch je dozorel. V vsakem vojaku je videl človeka in svojega brata, nikjer sovražnika.

Za primer naj navedem v svojem prevodu eno njegovih najznačilnejših vojnih pesmi:

Brata

*Dolgo že je neki mrtvec pred našo žično ograjo gnil;
sonce sijalo je nanj, veter ga je z roso hladil.*

*Vse dni so hodile moje oči njegov obraz opazovat
in zmerom krepkeje sem čutil: ta tu je moj brat!*

*Ležal je pred menoj, videl sem ga venomer
in sem vedel, da je vriskal, ko je bil v deželi še mir.*

*Često ponoči me je iz spanja budilo ihtenje: Moj brat,
dragi moj brat — kaj me nimaš več rad, nič več rad?*

*Neko noč sem kljub kroglam šel ponj skozi mrak
in ga privlekel s seboj. — In pokopal: — bil je sovražni vojak.*

*Moje oči so se varale. — Moje srce se varalo ni:
sleherni mrtvec nosi bratov obraz in bratove oči.*

In tako je razumljivo, da pesni tudi tako-le:

Jaz čujem, da krogle pesem o miru pojo...

Prvemu zvezku Lerschovih vojnih pesmi (Srce! tvoja kri naj se vžge!) je sledil drugi zvezek »Nemčija«. Čudovito je, zasledovati pesnikov razvoj, kako se osvobojuje stare oblike in išče nove ter jo najde v himnah, ki jim vsebina narekuje sebi ustrezajočo obliko. Svobodna je in se ne pokorava nobenim meram in tradicijam, marveč le vsebini. Sproščeno se prelivajo njegovi verzi v širokih himnah. V zbirki »Nemčija« je priobčil tudi pesem, ki jo lahko štejem za začetek pravega delavskega pesništva, ter jo zato podajam v svojem prevodu:

Mi delavci vsi...

*Mi delavci vsi, mi stari in mladi, možjé in žené,
ki vedno le plamen, žerjavico, žlindro in silo motrimo,
mi, ki plamen in žlindro in silo krotimo,
čujte, kako z naših pesti pesmi o delu zvené.*

*Mi delavci vsi nosimo modro haljo prav kakor vi
dušo, ki pod blagoslovom in pod prekletstvom vriska ali ihtí,
in poleg vsega glasnega življenja bití še človek, s čuvstvi bogat,
in grabiti v bedo in stisko, v zemljó in nebó, v ljubezen, pomlad.*

*Mi delavci vsi smo temelj: na nas vse delo sloni!
Na naših telesih mašine stojé, na naših telesih plavž ob plavžu gori.
Celo svoje duše pognali smo v valje in vzvode, v osi in kolesa,
in prav radi tega ne morejo rasti v božje nebó kot rastejo strma drevesa.*

*Mi delavci vsi verujemo in osvojujemo zase božjo zemljó,
zato je bog milosten z nami, kadar se v smrti bližamo v sinje nebo —
in če bi iz srca zemlje skozi razpoke planili plameni in zemljo razgnali:
mi delavci vsi bi jo z jeklenimi obroči traverz in nosilcev znova v celoto skovali!*

Kako se tu iz enoličnih, topo bijočih taktih dviga široka melodija in kako se stopnjuje v natrpanem, sproščnem zadnjem verzu v pravo himno — to je preko vsebine umetniško popolno podani delavski ponos, ki je vsebina pesmi. To je resnično delavsko pesništvo!

S fronte se je vrnil spet v svojo kovačnico kovat in je malone osem let molčal. Pred tremi leti pa je izdal novo zbirko »Človek v železu«. Je to nekaka pesniška avtobiografija, himne, ki govore o njegovem kotlarskem pokolenju, o stoletja stari kotlarski družini Lerschovih, pesmi o delavcu, ki je svojo dušo vkoval v železo.

Železo, ti najdražje vseh snovi! Seme dela!...

Zgrabim za klešče, oglja nasipljem na žerjavico svojega kovaškega ognjišča in sklonim glavo.

En hip vam posvetim v dobrih mislih:

Moji tovariši! iz hladú železa mi prožite svojo bratsko rokó.

Vi milijoni tovarišev, rudarji, kovinarji, plavžarji tega sveta:

iz sivine železa me gledajo vaše oči.

Dim oglja: žrtveni dim vaših ubitih človeških teles!

Zvok železa: glas mrtvih in živih tovarišev...

Kujem te! Železo! Najdražje!

Svojo dušo vkujem vate,

v šive in zakóvice, v loke in kote,

in sem združen z njimi v delu...

Čujte, človeški otroci, čujte:

iz tračnice, vzvoda, iz mosta in valja, iz koles in osi

*pojem svojo ljubezensko pesem svetá...
Kdorkoli se dotakne železa, z vsakim dotikom
se dotika moje roke!...*

In kaj pogosto stopi v sredo svojega časa in govori:

Molčati hočem, molčati moram;

z zaprtimi čustvi naj opravljam svoje dnevno opravilo, v dolžnosti in miru;

molčati ne morem.

Moja žena bi rada otroka, pa ga ne sme spočeti.

Trd sem in odločen: dvoje otrok imava.

*Z grozo mislim na usodo obeh: ali bosta kot jaz zasužnjena, uklenjena hlapca mamona;
kakor jaz radi krušne potrebe, dolžnosti možu hlapec strojev, hinavski zatajevalec,
ki z mrzlo roko zgrabi svoje prekipevajoče srce in ga potisne nazaj za želodec?
Ki kakor motor vrta in dela, le da bi ne premislil do kraja — ki pije žganje, da
bi zadušil krike, ki vrešče o njegovi bedi? Otrok, moje nerojenče, moje nespočeto
dete, kaj Te čaka tu:*

*Država čaka državljana, plačevalca davkov, produkcija producenta, konzum konzumenta
Stranke volilca, cerkev ovčico, angela na onem svetu, zdravnik bolnika, vojska vojaka!
Glej, fabrike žganja že računajo s Teboj in razširjajo svoje strupene beznice, v kino
postavljajo zate nov stol, časopis tiska en izvod več. Kmet je vrgel eno vevnico
amoniaka več na zemljo. Ne!*

— Ne maram!

Ne maram Te, kakršen sem jaz!

*Rad bi Te višjega, čistjšega! Podoba človekovo nosim v sebi! Če boš tak, kakršnega
bi Te jaz rad izoblikoval, boš.....*

(»Govor iz dobe«.)

Tako je Lersch dozorel v prvega samoniklega nemškega delavskega pesnika. Delavec je, povsem tesno prižet k delu, ponosen in zahtevajoč.* Tak je v svojih pesmih, ki je našel zanje njim ustrezajočo obliko. Ustvaril je nemško delavsko pesništvo.

(Dalje prihodnjič.)

Jack London:

Odpadnik.

(Dalje. — Prevedel Talpa.)

Usedel se je na svoje mesto k eni izmed mnogih dolgih vrst strojev. Pred njim, nad omarico, ki je bila napolnjena z malimi vretenicami, je bilo pritrjenih nekaj hitro se vrtečih velikih vretenic in nanje je z malih vretenic predel nitke iz jutovca. Delo je bilo zelo enostavno. Vse, kar je zahtevalo, je bila hitrost. Male vretenice so se tako hitro množile in bilo je toliko velikih vretenic, ki je bilo treba nanje naviti nitke, da ni bilo prav nič časa za brezdelje.

Delal je popolnoma mehanično. Če je bila mala vretenica prazna, je uporabljal levo roko za zavoro, da je zaustavil veliko vretenico, medtem ko je istočasno prijel s palcem in kazalcem konec nitke z velike in z desno roko pa konec nitke z male vretenice. Oba različna gibljaja z obema rokama je izvršil istočasno in zelo hitro. Nato je z bliskovitim gibom obeh rok zvezal vozle in je izpustil vretenico, da je zopet začela teči. Ni bila nikaka umetnost zvezati vozle. Nekoč se je ponašal, da bi znal to napraviti v spanju. In to je sem ter tja tudi delal, ko je ponoči

* Primerjaj njegovo pesem »Hvala ti, usoda« v prejšnji številki »Svobode«!

včasih preživel stoletja s tem, da je vozal brezkončno vrsto vozlov.

Nekateri dečki so bili leni in so zapravljali čas in silo strojev s tem, da niso nadomeščali malih vretenic, ko so bile prazne, z novimi in naloga prvega delavca je bila, da tako stvar prepreči. Zalotil je Johnnyjevega soseda pri takem dejanju in mu je pripeljal par zaušnic.

»Poglej Johnnyja — zakaj pa ta ni tak, kakršen si ti?« je rekel paznik.

Johnnyjeve vretenice so brnele s polno silo, toda posredna hvala ni napravila nanj nikakega vtisa. Bil je čas..., toda to je bilo zdavnaj, zelo zdavnaj. Njegov medli obraz je bil popolnoma brezizrazen, ko je poslušal, kako ga postavljajo za zgled. Bil je izvrsten delavec. To je prav dobro vedel — saj je to tako često slišal. Bilo je nekaj povsem vsakdanjega in zdelo se mu je, da ne pomenja zanj nič. Iz popolnega delavca se je razvil v popoln stroj. Če mu ni šlo delo gladko izpod rok, je bil vzrok — kot pri stroju — v tem, da je bil material slab. Tudi stroj za izdelovanje žebljev izdeluje lahko prav tako slabe žeblje, kot lahko napravi Johnny kako napako.

In to ni tudi bilo nič posebnega. Nikoli ni doživel časa, da ne bi bil v tesni zvezi s stroji. Med stroji se je rodil in pri njih je vzrasel. Pred dvanajstimi leti je nastopila v tkalnici prav te tovarne mala prekinitvev dela. Johannyyjeva mati se je onesvestila. Položili so jo na tla med ropotajoče stroje. Par starejših žensk so poklicali od stavev, prvi delavec je pomagal in po preteku nekaj minut je bila v tkalnici ena duša več, kot jih je prišlo skozi vrata. To je bil Johnny, ki se je rodil z ropotom in praskotom strojev v ušesih in ki je prvič zadihal v toplem, vlažnem zraku, ki je bil poln lanenih kosmov. Oni prvi dan je zakašljaj, da bi oprostil svoja pljuča lanenih kosmov, in iz istega vzroka je kašljaj odselej zmeraj.

Deček poleg Johnnyja je ječal in sopihal. Njegov obraz je bil spačen od jeze na prvega delavca, ki ga je še iz daljave preteče opazoval, a vsaka vretenica je tekla v polnem teku. Mladič je rjul v hlastno se vrteče vretenice strašne kletve, toda rjojenje ni prodrlo niti šest čevljev daleč, kajti hrup se mu je uprl kot zid.

Za vse to se Johnny ni zmenil. Bil je navajen gledati stvari tako, kakor so se dogodile. Razen tega je bilo vse na svetu tako enolično, vse se je vedno ponavljalo in prav ta dogodek je že nešteto krat doživel. Upirati se prvemu delavcu se mu je zdelo prav tako odveč, kot kljubovati stroju. Stroji so bili tako napravljeni, da so tkali na določen način in da so opravljali določeno delo. Isto je veljalo tudi za prvega delavca.

Ob enajstih se je nenadoma pojavila motnjava in kakor s čarovnijo se je razširilo vznemirjenje v trenutku v najoddaljenejši kote. Eno-nogi deček, ki je delal nasproti Johnnyja, je odskočil od izpraznjene omare z vretenicami in je izginil z berglami. Tovarniški upravnik je korakal skozi dvorano v spremstvu nekega mladega moža, ki je bil lepo oblečen in je nosil srajco s trdimi prsi — po Johnnyjevi razdelitvi človeštva je bil fin gospod, toda saj je bil tudi »nadzornik«.

Ostro in opazujoče je ogledoval dečke, ko je šel mimo stavev. Tu in tam je obstal in povprašal po tem ali onem. Če je kaj vprašal, je moral glasno kričati in v takih trenutkih je napor, da bi ga razumeli,

skoro smešno spačil njegov obraz. Prazni stroj poleg Johnnyja ni ušel njegovemu pogledu, toda rekel ni nič. Tudi na Johnnyja je postal pozoren in je nenadoma obstal. Prijel je Johnnyja za rame, da bi ga nekoliko povlekel od stroja, toda ga je z začudenim izrazom zopet izpustil.

»Ta pa nima mnogo mesa,« je rekel upravitelj z zmedenim smeškom.

»Prave cevke,« se je glasil odgovor.

»Le pogledite nogi! Mladič ima angleško bolezen — sicer ne preveč hudo, toda ima jo. Če ne bo neki dan postal božjasten, se zgodi samo radi tega, ker ga bo preje vzela jetika.«

Johnny je prisluhnil, ni pa razumel, kar je mož rekel. Razen tega se tudi ni zanimal za bodoče nezgode. Grozila mu je navzoča in bolj resna nezgoda v podobi nadzornika.

»Čuj me, moj mladi, sedaj moraš govoriti resnico,« je rekel oziroma zakričal nadzornik, ko se je priklonil k dečkovim ušesom, da bi ga ta lahko slišal. »Koliko si star?«

»Štirinajst let,« je lagal Johnny in lagal je s polno močjo svojih pljuč. Tako glasno je lagal, da je moral zakašljati — kašljal je suho, mučno in izkašljal je kosme, ki so že vse jutro dražili njegova pljuča.

»Po videzu je star najmanj šestnajst let,« je rekel upravitelj.

»Ali šestdeset,« je odvrnil jezno nadzornik.

»Zmeraj je bil tak.«

»Odklej?« je vprašal hlastno nadzornik.

»Že več let. Prav nič se ne stara.«

»Ne, pa tudi pomlajuje se ne. Gotovo dela že vsa leta tu.«

»Včasih — toda to se je zgodilo, preden je bil objavljen novi zakon,« je hitro pristavil upravitelj.

»Ali ni pri tem stroju nikdo?« je vprašal nadzornik in je pokazal na zapuščeni stroj poleg Johnnyjevega, kjer so bruele napol polne vretenice z divje tekočo hitrostjo.

»Tako se zdi.« Upravitelj je z migom priklical prvega delavca in mu je, kažoč na stroj, nekaj zakričal v uho. »Stroj je prazen,« je javil nadzorniku.

Odšla sta dalje, Johnny pa se je vrnil k delu, olajšan, ker je bilo veliko zlo odvrnjeno. Toda enonogi deček ni bil tako srečen. Nadzornik, ki je vse videl, ga je privlekel iz omare, kjer so bile vretenice, in ga je držal z iztegnjenimi lakti pred seboj. Dečkove ustnice so se tresle in imel je izraz, kakor bi ga zadela strašna nesreča, ki se ne da več popraviti. Prvi delavec je bil skrajno zbeگان, kot bi prvič videl dečka, medtem ko je izražal nadzornikov obraz začudenje in jezo.

»Poznam ga,« je rekel. »Dvanajst let ima. V letošnjem letu sem ga vrgel že iz treh tovarn. Ta je četrta.«

Nato se je obrnil k enonogemu dečku. »Obljubil si mi vendar, da boš hodil v šolo.«

Enonogega dečka so oblike solze. »Prosim, gospod nadzornik, dva otroka sta nam umrla in mi smo tako strašno revni.«

»Zakaj pa tako kašljaš?« ga je vprašal nadzornik, kot bi ga dolžil zločina.

In kot bi bila obdolžitev, katere se mora oprostiti, je odgovoril enonogi deček: »Saj ni nič. Prejšnji teden sem se prehladil, gospod nadzornik, to je vse.«

Končalo se je tako, da je moral enonogi deček zapustiti z nadzornikom dvorano, in za njima je šel upravitelj, ki je bil ves v skrbeh, in je protestiral. Nato je legla zopet enoličnost nad stative. Dolgi predpoldan in še daljši popoldan sta minula in piščalka je zadonela za znamenje, da je čas, iti domov. Postalo je že temno, ko je zapustil Johnny tovarniška vrata. Medtem pa je opisalo solnce svoj solčni lok na nebu, je preplavilo svet z milo toploto in je zašlo ter izginilo na zapadu za neravnimi vrstami streh.

Pri večerji so se vsi zbrali — samo pri večerji se je sešel Johnny z mlajšimi brati in sestrami. Bilo je vedno napol sovražno srečanje, kajti Johnny je bil zelo star, medtem ko so bili oni tako obupno mladi. Ni imel potrpljenja z njihovo prekipevajočo mladostjo. Ni jih razumel. Njegova mladost je že davno minila. Bil je kakor star, vznemirljiv mož, ki se jezi nad njihovo mladostno razposajenostjo, ki se mu zdi popolna norost. Z mračnim molkom je pojedel jed in misel, da bodo tudi oni kmalu morali začeti delati, mu je bila v tolažbo. Delo jih bo ugladilo, olikalo in jih napravilo resnejše — kakršen je postal tudi sam. Kot vsi ljudje tako je meril tudi Johnny ves svet po sebi.

Med jedjo je razlagala njegova mati na vse mogoče in različne načine in z neskončnimi ponavljanji, da resnično poizkuša, napraviti vse tako dobro, kot le more, in s čuvstvom olajšanja je odmaknil Johnny, ko je bila pičila večerja končana, stol in je vstal. Omahoval je za hip, ali naj gre v posteljo ali pa skozi hišna vrata, in se je odločil končno za slednje. Ni odšel predaleč. Sedel je na stopnišče, povlekel je visoko svoja suha kolena, upognil je ozka ramena naprej in je oprl komolec na kolena in brado v roke.

Ni mislil. Samo počival je. Njegove misli so že spale. Njegovi bratje in sestre so prišli in so se začeli okrog njega z drugimi otroci bučno igrati. Električna svetiljka na oglu je razsvetljevala živahno zborovanje. Bil je razdražljiv in nataknen, to so dobro vedeli; toda njihova želja za prigodami jih je zapeljala, da so ga dražili. Drug drugega so prijeli za roke, pregibali so v ritmu telesa in so mu peli v obraz nič kaj prikupljivo otroško pesem.

Njegov desetletni brat Will, ki je bil po starosti takoj za njim, je bil vodja trume. Johnny ga ni imel nič kaj posebno rad. Njegovo življenje je bilo že zgodaj zagrenjeno radi večnega obzira na Willa. Čutil je čisto jasno, da mu Will mnogo dolguje in da mu je zelo nehvaležen. V daljni, temni preteklosti, ko se je še sam igral, se je moral mnogokrat odreči igri, ker je moral paziti na Willa. Takrat je bil Will še čisto mlad in takrat je njegova mati prav tako prebila ves dan v tovarni kot danes. Johnny pa je moral biti bratu i očka i mamica.

Will je mislil, da se mu mora vse pokoriti in se po njem ravnati. Bil je precej močan in krepko rašččen, prav tako velik kot njegov starejši brat in je tehtal še več kot on. Zdelo se je skoraj, kakor da bi se prelil življenski sok iz Johnnyja v Willove žile. Isto je veljalo tudi o temperamentu. Johnny je bil utrujen in izmozgan, brez moči, da bi se zopet dvignil, medtem ko se je zdelo, da ima mlajši brat neupogljiv, prekipevajoč življenski pogum.

Nagajivka se je glasila vedno glasneje. Med plesom se je Will nagnil naprej in je pokazal jezik. Johnnyjeva levica se je hlastno iz-

tegnila in je zagrabila bratov vrat, medtem ko je istočasno zadela koščena pest njegov nos. Bila je prav žalostno koščena pest; da pa je vendar mogla nekaj opraviti, je jasno dokazal krik, ki ga je povzročil udarec. Drugi otroci so od strahu glasno zakričali, a Johnnyjeva sestra Jenny je odbežala v hišo.

Sunil je Willa od sebe, ga ogorčeno brcnil v gnjatnico, ga nato zopet zgrabil in potlačil njegov obraz k tlom. Izpustil ga ni tako dolgo, dokler mu ni obraza parkrat potlačil v blato. Nato se je prikazala mati, podobna brezkrvnemu viharju žalosti in materinske jeze.

»Zakaj mi pa ne da miru,« se je glasil Johnnyjev odgovor na njene očitke. »Ali ne vidi, da sem utrujen?«

»Sem prav tako velik kot ti,« je zaklical jezno Will v materinem naročju in njegov obraz je bil umazan od solz, umazanosti in krvi. »Sem že prav tako velik kot ti — in postal bom še večji. Potem te bom nabil — na to se lahko zaneseš!«

»Če si res že tako velik, pa pojdi delat!« je rekel Johnny jezno. »Saj to je tisto — ti bi moral nekaj delati. In za to bi morala skrbeti tvoja mati — da bi kaj delal...«

»Toda, saj je še premlad,« je ugovarjala. »Saj je vendar še majhen mladič.«

»Bil sem mlajši kot on, ko sem začel delati.« Johnny je hotel reči še nekaj več, da bi izrazil svoja čuvstva, toda nato je hlastno stisnil zobe, se je obrnil, je odšel v hišo in legel v posteljo. Vrata njegove sobe so bila odprta, da bi prišlo skozi nje nekoliko toplote v sobo. Ko se je slačil v poltemi, je slišal, kako se pogovarja njegova mati s sosedo, ki je prišla na obisk. Mati je jokala in njene besede je zopet in zopet pretrgalo obupno smrkanje.

»Ne morem razumeti, kaj je z Johnnyjem,« jo je slišal reči. »Takšen še ni bil nikoli. Bil je vedno potrpežljiv majhen angel. — Pa je tudi dober otrok,« je hitro pristavila, da bi ga opravičila. »Pridno je delal in je tudi pre zgodaj začel delati. Toda to ni bila moja krivda. Vedno skušam napraviti vse tako dobro, kakor le morem — to ve bog!«

Dolgotrajno smrkanje se je začelo iz kuhinje in Johnny je zamrmral zase, medtem ko so se mu zaprle oči: »Da, lahko se zaneseš, pridno sem delal!«

Drugo jutro ga je mati dobesedno iztrgala iz naročja spanja. Sledil je varčni zajtrk, nato težka pot skozi temo in blede svetlikanje dneva nad strehami in zopet je obrnil dnevu hrbet, ko je korakal skozi tovarniška vrata. Bil je nov dan, dan kakor mnogo drugih, kajti njegovi dnevi so bili vsi enaki.

In vendar je doživel v svojem življenju nekaj premenjav — kadar je premenil delo, ali pa, kadar je zbolel. S šestimi leti je bil očka in mamica Willu in drugim, še mlajšim otrokom. S sedmimi leti je začel delati v tovarnah — navijal je sukanec na vretenice. Z osmimi leti je dobil delo v drugi tovarni. To novo delo je bilo čudovito lahko. Vse njegovo delo je bilo, da je moral z malo palico v roki ravnati tok sukna, ki je tekkel mimo njega. Ta sukneni tok je prihajal iz mogočnega stroja, je tekkel preko toplega bobna in potem dalje v druge kraje. Johnny je sedel zmeraj na istem mestu, kamor ni nikdar prodrla dnevna svetloba; in ko je sedel pod plinovim plamenom, se je zdelo, da je sam del stroja.

Vkljub vlažni toploti je bil pri delu zelo srečen, kajti bil je še mlad in poln sanj ter upov. In sanjal je čudovite sanje, medtem ko je gledal na kadeče se sukno, ki je teklo neprestano mimo njega, kot bi ga ne hotelo biti konec. Toda njegovo delo ni zahtevalo gibanja, nič, kar bi vnelo njegove misli, in sanjal je vedno manj, dočim mu je postajala duša lena in zaspana. Vendar pa je zaslužil vsak teden dva dolarja in prav ta dva dolarja sta bila vzrok, da ni bil neprestano lačen. Ko pa mu je bilo devet let, je izgubil to službo. Krive so bile ošpice. Ko je zopet ozdravil, je dobil delo v steklarni. Plača je bila višja in delo je zahtevalo malo več sposobnosti. Bilo je pogodbeno delo in čim sposobnejši je bil, tem več je zaslužil. To ga je izpodbadalo k delu in radi tega se je razvil v izvrstnega delavca. Delo je bilo enostavno — pritrjeval je steklene zamaške na male steklenice. Na pasu je nosil zvitek vrvice. Steklenice je držal med kolena, da je mogel delati z obema rokama, in v tem položaju je sedel deset ur dnevno, pri čemer je imel zmeraj suha ramena privzdignjena, prsa pa stisnjena. Za pljuča sicer to ni bilo zdravo, toda dnevno je zamašil tristo ducatov steklenic.

Obratovodja je bil zelo ponosen nanj in ga je pokazal vsakemu, ki si je prišel ogledat tovarno. V desetih urah je prešlo njegove roke tristo ducatov steklenic. To se pravi, da je skoraj dosegel popolnost stroja. Vse gibe, ki bi pomenjali izgubo moči, je odstranil. Vsak gib suhotnih ramen, vsak gib mišic v tankih prstih je bil hiter in natančen. Delal je s polno paro in posledica je bila, da je postal razdražljiv. Ponoči so se mu mišice neprestano pregibale, a podnevi se ni mogel nikoli rešiti notranjega vznemirjenja in se odpočiti. Neprestano je ostal napet do skrajnosti — in njegove mišice so zmeraj delovale. Postal je rumen in bled, kašelj se mu je poslabšal. Tedaj pa se je polotila njegovih slabih pljuč v stisnjenih prsni pljučnica — in tako je izgubil službo v steklarni.

(Konec prihodnjič.)

KNJIGE IN KNJIŽNICE.

A. Neverov:

Taškent, kruha bogato mesto.

Poslovenil Ivan Vuk, izdala »Svoboda«, ima 167 strani.

Na prvi pogled: izrazito ljudska povest brez večjih pretenzij. Naj poudarim, da ne štejem ljudske povesti za manj vredno delo! Nasprotno! Zdi se mi, da je mnogo težje ugoditi takozvanemu ljudskemu okusu, ki je več ali manj nepokvarjen in neokužen od predsodkov in puhle učenosti, nego okusu polintelektual-

cev in lažiintelektualcev, kavarniških kritikov in sličnih nezmotljivih presojevalcev vsega, kar je umetnost in kar bi naj bilo umetnost. Zato se mi zdi ljudska povest že glede na širok odjek in na nalogo, katero mora izpolnjevati, mnogo pomembnejša nego kakšna povest ali katerekoli delo, ki ga — pogostokrat — niti pisatelj sam ne razume...

»Taškent« ima vse kvalitete odlične ljudske povesti.

Kratka vsebina: V dobi strahotnega gladu in svatovanja smrti se odloči dva-

najstleten dečko, Miška, da poide v Taškent, mesto s kruhom bogato. Ž njim gre na pot tudi nekoliko mlajši Serjoška. Miška pride po mnogoterih težkih naporih v Taškent, Serjoška pa na potu umre ... Miška prinese domov nekoliko vreč žitnega zrna; njive se zorjejo in posejejo, nova žetev prežene — smrt... novo življenje vstaja.

Idejno je roman silen. Kaže nam pota nove ruske knjige, ki gleda z neomahljivo vero in trdnim prepričanjem samo — življenje nasproti, boreč se strastno proti vsakršnemu pesimizmu in sentimentalnosti, hrepeneč samo po skrajšanju dobe, ki je potrebna, da se ustvari na zemlji res ljudsko življenje! Ne gre za vprašanje: ali bo ali ne bo, marveč zgolj za vprašanje: Kdaj bo?

Miška je vtelesen te silne vere, ki podira ovire, gradi mostove, zmaguje vsakršen odpor in naposled zmaga... Serjoška je jokavec, cincač, omahljivec... zato mora nujno pasti...

V Mišku je upodobil pisatelj gigantški boj novega ruskega sveta, ki gre preko smrti in bede, nepopisnega trpljenja, lakote, krvavenja, neverjetnih naporov po strmi poti navzgor.

V Serjoški vidimo simbol stare izumirajoče miselnosti, dvomljivcev in omahljivcev, ki vedno, preden vtaknejo žlico v usta, dajo juho kemično analizirati, če se ni morda v juhi skrhal kakšen bacil.

Ti: mladost, silna, zanosna, tam bolest, umiranje, likvidacija brezmočnega omahovanja.

Pisatelj se dobro zaveda, da more edino mladina korakati nevzdržno in brez pomislekov naprej, dobro se zaveda, da je edinole mladina prebila — v vsej zgodovini — najtežje oklope, porušila na videz nepremagljive trdnjave. Zato je gigantsko moč ustvarjalcev novega sveta upodobil baš v malem Mišku.

Nekatere kritike tega dela so poudarjale, da je psihološki črtež Miške zgrešen in neverjeten, da tako droban otrok ne more izvršiti takšnega dela in zmagati tolikšnih naporov. Baš ta miselnost kritikov je upodobljena v Serjoški... Cincači... nekritični sodniki svojega lastnega življenja edini morejo tako soditi...

Iz prakse vemo, da se mladini nikdar ne prizna, kar ji gre; saj inamo celo zelo bedast narodni pregovor: Jajce več kot puta ve, ki zagovarja orientacijo, da bi moral vsak rod manj vedeti in da bi ves razvoj moral iti — nazaj... Mladina ve mnogo, nagonsko sluti, kaj je prav in kaj je škodljivo, nagonsko sodi o vrednosti življenja in žrtev in njena

odločitev je skoraj vedno — pravilna...

Miška je psihološko mojstrsko uspela podoba dvanajstletnega odločno zdravega dečka, Serjoška pa prav tako tip — bolnega, smrti zapisanega otroka! Kdorkoli se bo skušal poglobiti v psihološko zgradbo obeh otrok, bo nujno moral spoznati v pisatelju čudovitega poznavalca otroškega notranjega življenja. Neverov nam je v Mišku upodobil psihološki prerez zdravega ruskega človeka, v Serjoški pa fiziološko bolnega dečka.

Ne smemo pa prezreti — kadar govorimo o idejni sili romana — skorajda dovršene realistične risbe miljeja romana, dobe strašnega gladu, živalske borbe človeka za skorjico kruha, za boren kotiček v čakalnici, vagonu, v bolnišnici, na lokomotivi... življenje tedanje dobe je tako bravurozno in življensko, nikdar pa zoprno orisano, da more v čitalcu prav lahko ustvariti docela določen in precej popoln dojem o trpljenju ruskega ljudstva, ki kljub strahovitemu udarcu usode ni uklonilo svojega tilnika, marveč je — čeprav težko, preživljavač skoraj agonijo velikih pokrajin — pljunilo v roke, napelo poslednje sile svojega izmučenega in do skrajnosti izmozganega organizma ter zmagalo. Vse tiste drobne skice, ki se fimsko vrstijo pred našimi očmi, nam nazorno z markantnimi potezami rišejo utripe življenja in napore hrepeneja dobe kaosa in smrti. —

Vsi liki, ki jih je pisatelj ustvaril od Miške pa do poslednjega brezimenega mužika in babe tvorijo nerazdružljivo celoto... zaman bi poskušal ločiti drugega od drugega... V čudežno porajajočem se tovarštvu lačnih, v zavesti dolžnosti, v probujajoči se zavesti kolektivnosti — se posameznik gubi... Čitalec ne misli več na usodo Miške in niti ne joče za usodo Serjoške, vendar se mu zdi, da je moral vse tako biti; misli le, ako bo prinesel Miška toliko in toliko vreč zrnja, da bo zlato klasje zorelo za — vse. Čitalec nagonsko sluti, da gre za mnogo večje dobrine, nego za golo življenje Miške... zato mirno prenese smrt, Serjoške in se mu ta smrt zdi skoraj odrešnje skoraj neobhodno potrebno izločenje tvora na zdravem telesu...

Baš v tem se očituje močan psihološki poznavalec človeka, večine čitateljev...

Človek vriska, poje, triumfira, ko je naposled tolikšna množina zlatega zrnja doma...

Ker gre za življenje velike zajednice.

In Miška... Misli na mater, misli na brate, nikdar pa ne pozabi na zlato klasje, ki bo za vse...

Kdor bi mogel popisati vse tiste čudovite nianse očrtavanja notranjega življenja dvanajstletnega dečka in starega, sajastega strojnika in na videz krivoglednega orta-čekista in oportunističnega, do skrajnosti individualistično usmerjenega mužika...

In preprostost gradbe romana! Ekonomičnost gradiva, estetičnost ravne edicije brez vsakršnih okraskov...

Niti ene opeke preveč —...

Lepota, ekonomična in koristna!

Lepota, ki ji je koristnost poglavitni zakon!

Ko človek čita takšno stvar in pomisli, da toliko in toliko jokavcev in solzavcev preliva svoje zlagane solze po slovenskem papirju, mora nujno pomisliti na drobnega Serjoško, ki je naposled v odrešitev skupnosti — **znal umreti!**

»Taškent« nam je prevedel Ivan Vuk.

Vem, kakšni slovničarski lutki prevod ne bo ugajal... A kam bi prišli, če bi se ozirali na nežive po vseh pravih slovniških tehnikah skonstruirane lutkice! Je pač vedno tako bilo: Lutka le maha z rokami, za zastorom pa nekdo čita slovniška pravila...

Prevod je odločno dober, kajti naposled gre pri vsaki takšni stvari za vprašanje: Ali je v pisatelju bilo dovolj moči, da je v čitatelju mogel vzbuditi vero v dogajanje, vero v živo življenje opisane? Gre za to, ali nas je pisatelj umel prepričati, da niso zgolj besede, kar je napisal, marveč živo življenje! Gre za to, da človek zasluži tudi v prevajalcu pisatelja, umetnika, tvorca življenja.

In čitalec ga je zaslužil, nagonsko občutil, čitalec — vsaj ogromna večina — bo verjel pisatelju... To je glavno. Lutke in geniji pa ne verjamejo vsega... Hvala bogu: i lutk i genijev je malo...

Vuk je mogoče stilistično nekoliko ruski. Ljudem, ki so močno zaplankani s plankami kurje vasi, seveda, takšno inficiranje »slovenskega stila« ne gre v slast... Mi pa smo toliko svobodoljubni, da razumemo, da planke še niso noben argument...

Predgovor je napisal Talpa. Predgovor je dober in, kolikor je pač mogoče, informativen. Da je dober, je najboljši dokaz to, da ga pridno »plankajo...« in mu samo semtertja dodajo kakšno dlačico na repu...

»Svoboda«, ki je knjigo založila, je dokazala, da je vredna zastopnica delavske kulture v dolini šentflorjanski...

A. C.

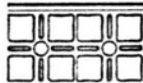
Pripomba: Knjiga se dobiva v uredništvu »Svobode«, Ljubljana, poštni predal 290 in v knjigarnah. — Cena izvodu Din 17.—, z lepo vezavo Din 28.—.

Spomini najpopularnejšega voditelja nemškega delavskega gibanja in internacionale do izbruha svetovne vojne — *Avgusta Bebla*, so izšli v eni knjigi v založbi Dietz-Berlin. Prej so obsegali tri knjige. V drobnem, toda preglednem in lahko čitljivem tisku so sedaj lahko neskrajšano izšli v eni knjigi. Cena je sorazmerno nizka (8.50 M), kajti sicer so nemške knjige sličnega obsega znatno dražje. Knjiga je zelo zanimiva in jo vsakemu priporočamo.

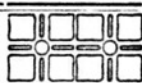
Uradniki. — Število nameščencev po raznih uradih je zelo narastlo napram predvojnemu času. Ti nameščenci živijo večinoma borno proletarsko življenje, čisto še mnogo bolj nego ročni delavci. Njihovo mišljenje pa navadno ni v skladu z njihovim življenjem. To menda velja za nameščence po vseh državah vsaj, če sodimo po nedavno izišli knjigi: *Kracauer. Die Angestellten* (založba Frankfurter Societätsdruckerei, cena broš. M 3.—). Knjiga nam daje vpogled v uradniško življenje, ki je po avtorjevem mnenju »bolj nepoznano nego življenje primitivnih ljudskih plemen«. In vendar ima Nemčija danes okrog 3½ milijona nameščencev, do čim jih je bilo 1882. l. samo 300.000. Pisatelj nas s svojo reportažno (poročevalsko) ekspedicijo vodi po uradih, ravnateljskih sobah, delovnih razsodiščih, trgovinah, delavskih uradih, pisarnah strokovnih organizacij itd. S fino ironijo nam kaže razne ljudi in urade. Iz množine bistrih opazovanj dobimo jasno celotno sliko o duhovnem življenju te družabne plasti, ki hoče pred resničnostjo zbežati nekam v navidezni svet. Nameščencev slabo razume svoj poklic in njegov smisel ter se za to čudovito hitro in trdno prilagodi meščanski miselnosti. Moč iluzije! Čim manjša plača, čim bolj dvomljiv družabni položaj, tem večje sanjarjenje o meščanskih idealih! Pretežna večina nameščencev se ne zaveda, da ima vsak uradnik vedno manj osebne veljave, čim bolj napreduje mehanični način dela, racionalizacija in z njo nujno zvezana negotovost eksistence. Vsakdo bo našel v tej knjigi polno nazornega gradiva o življenju uradništva. Če si hoče delavstvo nameščence napraviti za svoje zaveznike, mora poznati njihovo miselnost, kajti le tedaj je mogoča prava propaganda in agitacija. *Kracauer* ni marksist, toda njegov bistri čut opazovanja mu je pripomgel, da je spisal delo, ki ga smemo šteti med najboljše sociološke prispevke.

Nov seznam knjig knjižnice Delavske zbornice izide ta mesec. Seznam je popolnoma preurejen po izkušnjah, ki si jih je pridobil knjižničar. Doslej so bili n. pr. vsi romani navedeni po abecednem redu pisateljev. Bravec si je večine naslovov ni mogel razlagati prave vsebine knjige. Često naslov sam vara. Sedaj je pa pripovedništvo pregledno razdeljeno na dru-

žabne, ljubavne, socialne, biografske, zgodovinske, pomorske, potopisne, živalske, humoristične i. dr. romane. V znanstvenem delu so označene knjige, ki so poljudno pisane. Upamo, da bo nov seznam mnogo pripomogel k še hitrejšemu napredku te največje delavske knjižnice, ki jo danes obiskuje že okrog 4000 ljudi.

DRUŠTVENO ŽIVLJENJE.

Nova skioptična predavanja bo meseca oktobra dal na razpolago delavskim organizacijam prosvetni odsek Delavske zbornice. Vsa predavanja so zelo zanimiva in imajo lepe, večinoma barvane slike. Tako kaže 128 slik *zgodovino velikih kmečkih bojev* proti fevdalizmu.

»O, ta moda!« je živo, zanimivo predavanje za ženske. Slike so sestavljene iz raznih fotografij in uspelih karikatur. Predavanje ni nikaka modna revija, temveč s sociološkega stališča podana zgodovina človeške obleke od nagih divjakov do najmodernejšega življenja.

»Izvor in razvoj življenja« nazorno kaže na podlagi zadnjih znanstvenih raziskav, kako se je začelo življenje na zemlji, kako se je razvilo živalstvo in končno človek.

»Čuda svetovja« nam razlagajo skrivnosti nebesnega življenja.

Predavanja naročate direktno pri prosvetnem odseku Delavske zbornice ali pa potom centrale »Svobode«. Podružnice, ki žele imeti predavatelja iz Ljubljane, morajo to svojo željo sporočiti najmanj 14 dni prej. Stroške za predavatelja nosi dotična podružnica.

»Svoboda« I. Hrastnik. Naša podružnica je dalj časa preživljala krizo, ne radi kakih načelnih preprirov, temveč zaradi malomarnosti za kulturno delo. Upamo, da je čas brezdelja za nami, ker podružnica si je na svojem zadnjem občnem zboru izvolila odbor agilnih članov in sicer je predsednik Karl Malovrh, njegov namestnik Anton Špitaler; tajnik Karl Kumlanc, namestnik Avgust Musenak; blagajnik Ivan Urlep, namestnik Franc Majer; knjižničar Gvidon Urlep, namestnik Verdaj Ferdo; arhivar Alojz Kašner in revizorja: Joško Kosmos in Alojz Jure.

Fala. Tukajšnja »Svoboda« si je na zadnjem občnem zboru izvolila sledeči odbor: Predsednik Geč Rudolf, namestnik

Florentini Rudolf; tajnik Rozman Andrej, namestnik Pelko Martin; blagajnik Janko Dešnik, namestnik Kos Ivan; odbornika: Maučnik Ivan in Pušlec Anton; nadzorstvo: Geč Franc, Šuligoj Franc in Mesarec Jožef.

Ptuj. Na rednem občnem zboru ptujске »Svobode« je bil izvoljen sledeči odbor: Predsednik Gabrijel Franc, namestnik Rozman Anton; tajnik Jagušič Roman, namestnik Berger Ivan; blagajnik Delpin Herman, namestnik Korpar Franc; odbornika: Ljubec Franc in Pišek Franc; nadzorstvo: Andrič Štefan, Kramarič Josip in Strnšek Viktor. Zastopniki tamburaškega odseka so: Juršič Otmar in Makster Szöllezy Lajoš; zastopniki kolesarskega odseka: Rozman Anton, Pišek Franc in Korpar Franc; zastopnik dramatičnega odseka: Jagušič Roman; knjižničar je Gabrijel Franc, njegov namestnik Kuhar Anton.

Studenci pri Mariboru. Občni zbor naše »Svobode« je pokazal, da je še mnogo dobre volje med člani, da nadaljujejo kulturno delo. Napake v preteklosti nas ne smejo motiti, ker mi delamo za bodočnost. Na občnem zboru so se izkazale agilne zlasti nekatere članice. Izvolili smo sledeči odbor: Predsednik Bauman, podpredsednik Divjak, tajnik Haberl, njegov namestnik Rus, blagajnik Pongračič, namestnik Schwarz; odborniki: Majhenič, Kovačič in Mlakar; nadzorstvo: Pregelj, Pušnik in Haberl.

Prevalje. Živo in le preresnično je bilo opisano življenje delavstva v Ljubljani in okolici v junijski številki »Svobode«. Le, žal, da je tako življenje večinoma povsod. Koliko je v mežiški dolini delavstva, a zavednega bolj malo! Nagovarjaš ga, naj postane član »Cankarjeve družbe« in »Svobode« in odgovarja ti: »kaj pa imam od tega, si kupim rajši kaj

za žejo, imam saj užitek.« Pojasnujem mu, naj plača itak majhno članarino v obrokih, pa pravi, da bo že videl drugič. Drugič je pa zopet ista. Sploh najdejo vse mogoče izgovore, da ne gredo v nobeno organizacijo. Pri nas je največje zanimanje za igre. Dramatični odsek je res dober. Da premagamo malomarnost med delavstvom, moramo postati malo bolj živahni tudi odborniki. Koliko se jih pusti voliti v odbor, a potem ne izvršujejo svojih dolžnosti. Sklene se marsikaj, ni pa ljudi, ki bi izvršili sklepe. Stvari, ki bi se morale obravnavati samo na sejah, se obravnavajo po hišah. Vsi hvalijo list »Svoboda«, da bi ga tudi temeljito čitali! Člani, bodite torej agilnejši in bodite dobri medsebojni tovariši povsod in ob vsaki priliki.

Mariborska »Svoboda« se je z vsemi svojimi odseki preselila v »Zadružni dom« na Slomškovem trgu št. 6, kjer si je uredila lastne in lepe društvene lokale.

S prevzetjem teh prostorov je deloma odpadla ovira, ki je vsedeslej onemogočala intenzivno in sistematično kulturno in izobraževalno delo. Za prihodnjo zimsko sezono bo »Svoboda« sestavila reden delovni program ter že sedaj opozarja delavstvo na tozadevno objavo, ki bo v bližnjem času izdana. V novih prostorih pa se že sedaj vršijo vsak četrtek **pevske vaje**, vsak torek in soboto pa **šahovski večeri**, oboje z začetkom ob 20. uri. Nadalje se je otvorila **podružnična pisarna**, ki posluje vsako sredo in soboto od 18. do 20. ure. Med poslovnimi urami se sprejema članarina, izvršujejo vpisi novih članov za vse odseke in dajejo vse potrebne informacije.

Za svoje odseke je morala »Svoboda« doprinesiti precejšnje žrtve. Naj bi iste ne bile zaman. Zato pričakuje, da bo delavstvo s potrebnim zanimanjem sledilo njenim prizadevanjem in sodelovalo v njenih kulturnih in izobraževalnih ustanovah. »V izobrazbi je moč«, je vedno klical proletarski borec Liebknecht, ki je padel na bojni poljani, a njegove besede osta-

nejo ovekovječene. Ustvarimo si to moč! Zato noben zaveden proletarec ne bi smel manjkati v kulturni organizaciji. Mnogo jih »Svoboda« še pogreša. Vsem tem: Izvršite svojo proletarsko dolžnost, mesta je za vse in vrata so na stežaj odprta!

Opozorilo mariborskim članom! Mnogo članov je s članarino že več mesecev v zastanku. Kljub temu pa prejemajo nadalje revijo »Svoboda«, ne da bi jo odpovedali. Vsi prizadeti se vabijo, da poravnajo zaostalo članarino med uradnimi urami (vsako sredo in soboto od 18. do 20. ure). Pripominjamo, da je treba izstop iz »Svobode« javiti pismeno. Zaradi tega je vsakdo dolžan poravnati članarino glasom pravil do prijave izstopa.

Članski sestanek sklicuje mariborska podružnica za soboto, dne 13. 9. 1930 ob 20. uri v društvene prostore na Slomškovem trgu 6 z dnevnim redom: 1. poročila; 2. bodoče delo; 3. razno.

Pozivajo se vsi člani, da se sestanka zanesljivo udeležijo. Drugih vabil se ne bo izdajalo.

»Vaše blagorodje!« Neka podružnica »Svobode« blizu Ljubljane je priredila »veliko športno vrtno veselico« in na njo vabila ljudi s sledečim vabilom: »Vaše blagorodje! Dovoljujemo si, Vas vljudno povabiti, da nas izvolite počastiti s svojo navzočnostjo na naši itd.« Prevelik je ta greh, da bi grešnika imenovali. Saj grešnik menda ni namenoma napravil tako čudnega vabila in ga menda tudi ne bo več. Zato danes ne imenujemo podružnice po njenem polnem imenu, da se ji ne bi posmehovale druge podružnice »Svobode«. Preljubi grešniki, ali veste, da je »Svoboda« delavska kulturna organizacija, katere prospah zavisi edinole od sodelovanja delavstva. In kakšna blagorodja pa smo delavci? Saj po vojni je Jugoslovanska država sama odpravila razne plemenite naslove. Čemu bi se mi med seboj začeli imenovati blagorodja itd. Blagorodje si kar spravite za klobuk, pa postanite malo bolj korajžni sodrug!

DELA VSKI SPORT.

»Priatelj Prirode« v naših krajih zelo napreduje. Ljubljanska podružnica šteje že blizu 300 članov, ustanovila se je

nova podružnica v Hrastniku s 50 člani, ustanavlja se podružnica v Trbovljah, ustanovila se bo brzkone kmalu v Pre-

valjah. Člani se priglašajo tudi z Gorenjskega, vendar v mnogo manjšem številu, kakor bi smeli pričakovati. Jeseničani, Tržičani, ne bodite vendar tako zaspani! Naraščanje delavskega turističnega gibanja je našlo odmev tudi že v dnevnem časopisju. Tako se je »Slovenec« popolnoma po nepotrebnem obregnil ob to gibanje. V »Jutru« je pa neki izletnik na Kum izrazil svoje veselje, da je videl na vrhu toliko delavske mladine iz Hrastnika in Trbovelj. Ne vemo pa, zakaj ni povedal, da je ta delavska mladina včlanjena baš pri »Prijatelju Prirode«.

Ljubljana: 27. VII.: Svoboda jun. : Reka jun. 4 : 1. — Grafika jun. : Mladika jun. 3 : 2.

10. VIII.: Svoboda jun. : Grafika jun. 6 : 1. Tekmovanja za jun. pokal.

Jesenice: 19. VI.: ASK Primorje rez. (Ljubljana) : Svoboda 17 : 2.

29. VI.: SK Bratstvo : Svoboda 6 : 3 (4 : 0).

13. VII.: Svoboda : Natakarak (Ljubljana).

10. VIII.: Bratstvo jun. : Svoboda jun. 5 : 3. — Bratstvo rez. : Svoboda rez. 10 : 2. — Bratstvo : Svoboda 6 : 1.

Bled: 22. VI.: SK Bled : SK Svoboda (Jesenice) 6 : 1 (2 : 0).

Kranj: 6. VII.: Svoboda (Jesenice) : SO »Sokol« 3 : 0 p. f.

Litija: 27. VII.: SK Litija : SK Doberna 4 : 4.

Trbovlje: 19. VI.: SK Jadran (Ljubljana) : Amater 7 : 1 (2 : 0).

3. VIII.: SK Ilirija rez. (Ljubljana) : Amater 3 : 2.

Celje: 19. VI.: SK Celje : SK Olimp 1 : 1 (0 : 0).

22. VI.: Atletik : Olimp 3 : 2 (1 : 0). Atletik rez. : Olimp rez. 2 : 1.

Šoštanj: 29. VI.: SK Šoštanj : Svoboda (Hrastnik) 3 : 7 (1 : 1).

Maribor: 10. VIII.: Rapid : Svoboda 4 : 1 (2 : 0).

Zagreb: 15. VI.: Gradjanski : Železničar 7 : 1.

22. VI.: Železničar : Sparta 6 : 3 (2 : 3).

Osijek: 6. VII.: Hermes (Ljubljana) : Železničar 5 : 1.

Brod na Savi: 20. VII.: Jedinstvo (Brod na Savi) : Proleter (Sl. Požega) 1 : 1 (1 : 1).

Sarajevo: 22. VI.: Slavija : Hajduk 4 : 1 (3 : 1).

29. VI.: Hajduk : Sašk 0 : 0.

27. VII.: RSK Hajduk : Virtus 6 : 2.

• 3. VIII.: Sašk : Hajduk 1 : 1.

6. VIII.: Sašk : Hajduk 2 : 0.

Vareš: 13. VII.: RSK Metalac : Zrinski 0 : 0.

Mostar: 7. VII.: RSK Hajduk (Sarajevo) : RSK Velež 4 : 2.

Jajce: 20. VII.: RSK Hajduk : RSK Borac 6 : 0.

Derventa: 15. VI.: RSK Jedinstvo : SK Gradjanski 4 : 0 (3 : 0)

Testlić: 8. VI.: RNSK Proleter : Hajduk (Sarajevo) komb. 3 : 1.

9. VI.: RNSK Proleter : Hajduk (Sarajevo) komb. 1 : 0.

Indija: 10. VIII.: Radnički : Radnički (Beograd) 6 : 3 (2 : 2). — Sloga jun. : Radnički rez. 5 : 1.

Listnica uredništva.

Prevalje. — Poročilo o izletu je za to številko že zakasnelo.

I. F. — Črna. — Vaše pesmi »Delaj in misli« ne moremo priobčiti. Preberite si dobro Klopčičevo razpravo o delavskem pesništvu, pa boste razumeli, zakaj Vaša pesem za nas ni dobra.

Prihodnja številka »Svobode« izide na 24 straneh.

KOLINSKA TVORNICA IKORIJSE LJUBLJANA.

Prava KOLINSKÁ CIKORIJA!